

Yönetmen: Juraj Herz

Senaryo: Ladislav Fuks

Oyuncular: Rudolf Hrusínský (Kopfrkingl), Vlasta Chramostová (Lakmé / Dagmar), Jana Stehnová (Zina)

1968 / Çekoslovakya / Çekçe / 95'

Cremator, totaliterizm, faşizm ve soykırımın insanlar tarafından neden ve nasıl kabul edildiğini muhafazakar bir ailenin tuhaf reisi üzerinden karanlık, rahatsız edici bir üslupla irdeliyor. Film, Çek Yeni Dalga'sından tuhaf ama başlıbaşına orjinal bir yapım. Nazi Almanya'sının tüm Avrupa üzerinde nüfuzunu artırdığı dönemde, Nazi sempatanlığı 1938 Çekoslovakyası'nda kendini ciddi biçimde göstermektedir. Bu dönemde Prag'da krematoryumunu işleten Karl Kopfrkingl' in işleri hayli iyidir. Ailesine, karısına ve işine hayli düşkün görünen Karl, bir yandan karısının güzelliğine iltifatlar ederken diğer yandan genelev ziyaretlerinden de geri kalmamasıyla, Tibet ve reenkarnasyon konusunda takıntılı konuşmaları, sanat eserleri ve müziğe düşkünlüğüyle izleyicide tekinsiz bir duyarlılık izlenimi yaratıyor. Geniş aç çekimler, abartılı derecede kısa tutulan shotlar karakterin doğasındaki çarpıklığı destekliyor. Yine de pek çok açıdan toleranslı ve açık fikirli bir portre çizen Karl' ın, Nazi nüfuzunun artması ve yakın dostlarından birinin Naziler konusunda yaptığı tutkulu konuşmaların etkisiyle zamanla kendisinin ve ailesinin kanı konusunda takıntılı hale geliyor. Bunun yanı sıra, o zamana değin iyi geçindiği Yahudilere yaklaşımı da şüpheli bir hal alıyor. Avrupa' yı bekleyen bu köklü politik değişimin bir parçası olmayı istemek, fikirlerine veya kendisine yaklaşımını beğenmediği kişiler hakkında itirafta bulunmak, bunu tüm insanlığa faydalı olmak adına kutsal bir vazife gibi görmek Karl' ı ve onun çarpıklığını 1930'lar Avrupa' sına maledilebilecek abartılı ve mizahi bir sembol yapıyor.

Juraj Herz' in, deneysel ve sürrealist öğeler içeren *The Cremator*'u her bakımdan bir acayiplik hissi yaratıyor. Filmin lunaparka yapılan ziyaret sahnesinde, Juraj Herz'in dünyaca ünlü animasyoncu ve yönetmen Jan Svankmajer ile arkadaşlığının izlerini buluyoruz bir nebze . Filmin jeneriğinde de böyle bir benzerliğin izleri var. Bilhassa Terry Gilliam' in jeneriklerini andıran cut-out tekniği buna örnek gösterilebilir. Juraj Herz' in öğrencilik döneminden beri aktörlüğe ve daha sonra yönetmenliğe olan ilgisine rağmen kukla eğitimi sürdürmesi tüm bu arkadaşlık veya benzerliklere temel oluşturuyor. Yolu yönetmenliğe çıktıktan sonra, Juraj Herz' in "bağımsız, kendi istediğim gibi çekebileceğim bir filmde ve bu açıdan kaçırmamam gereken bir fırsattı" dediği *The Cremator* kendi tanımıyla ekspresyonist bir psikolojik-gerilim. Dünya' nın pek çok ülkesinde gösterilen filmin Herz' e yaşattığı en büyük tecrübe de bu kısım. Yönetmenin edindiği izlenime göre; "Prag'da insanlar depresifleşti. Slovakya' da güldüler. Hollanda'da ise film baştan sona bir komedydi. İtalyanlar filmden sonra doğruca bara gittiler çünkü ölü yakma onlara göre kabul edilebilir birşey bile değildi."

Çekoslovakya' da komünist sistemin çöküşüne kadar yasaklı kalan *The Cremator*, totaliterizm ve faşizmin muhafazakarların içine nasıl sızıp kendini kabul ettirebildiğini 1930'lar Avrupası ve Nasyonalist Sosyalizm örneği üzerinden anlatıyor. Direnmek yerine soykırıma uzanan süreci meşru kılan her türlü iradeye getirdiği özeleştirli filmi, acayiplik derecesinde bir orjinalliğe büründüyor.

Ural Memis